

(ומכל מקום אם הישראל חפץ באותן המים שיתחממו להדיח בהם כלים אסור לומר לנכרי שיתנם לקדרה דכיון שהישראל בעצמו אסור לו ליתנם שם אפילו סמוך לחשבה אם חפץ בהם להדחת כלים) משום גזירה שמא יחתה בנחלים לאחר שיוסק התנור כמו שיתבאר בס' רנ"ד¹⁰¹ אסור לומר לנכרי ליתנם שם שכל דבר מרובים אלו שנתבארו בספרן זה שאסור לעשותו משום גזירה שמא יחתה או משום שנראה כמכשיל בתחלה אסור לומר לנכרי לעשותו¹⁰² ואפילו אם אין לו חפץ כלל במים שיתחממו אסור לו ליתן המים בעצמו אפילו קודם שהוסק התנור¹⁰³:

ולפי המנהג שנהגו כסברא הראשונה (דסעיף כ"ח) אף אם כוונתו בנתינת המים כדי להחמם מותר כיון שעיקר כוונתו בחסיקו הוא בשביל הבית¹⁰⁴ ואם נתן המים בקדרה לאחר שהסיק התנור אע"פ שהיתה הקדרה צוננת עדיין כשנתן בה המים אם ידוע בכיור שנתן כדי להחמם הרי הם אסורים עד מיצאי שבת בכדי שעשוע לדבריו הכל כדון נכרי שעשה מלאכה גמורה בשביל ישראל¹⁰⁵ אבל מן הסתם לא נתן אלא כדי שלא תבקע הקדרה¹⁰⁶:

רנד דיני תשילום המוכנים מערב שבת כדי להגמר בשבת ובו מ"ז סעיפים:

א כבר נתבאר בס' רנ"ג¹⁰⁷ שבשר חי מותר להשהותו סמוך לחשבה אפילו בתנור שאינו נרף וקטום כמה דברים אמורים במבושל בקדרה¹⁰⁸ שאינה ממחרת להתבשל ומסית דעתו מונתו עד למחר¹⁰⁹ ובכל הלילה יכולה להתבשל בלא חיתוי בנחלים¹¹⁰ והוא הדין בצלי שנצלה בקדרה¹¹¹ אבל בצלי שאצל הנחלים או שעל גבי הנחלים¹¹² אסור להשהותו שם אפילו הוא חי ואפילו אם הוא בתנור וכסה פי התנור¹¹³ לפי שהצלי שאין קדרה מפסקת בינו לנחלים מותר הוא לצלות ויוכל להגמר שיהא ראוי לסעודת הלילה¹¹⁴ ויש להושיט שמה ישכח שהוא שבת¹¹⁵ ויסיר כיסוי התנור¹¹⁶ ויחתה בנחלים לגמור צליתו¹¹⁷ אלא א"כ טח במים סביב הכיסוי¹¹⁸ שאז אין חוששים שמא יטרח כל כך לסתור המצויח ולא יזכור על השבת¹¹⁹ לפיכך מותר להשהותו בתוכו בין צלי שעל גבי הנחלים בין מבושל בקדרה¹²⁰ בין חי לגמרי בין שהתחיל לצלות או להתבשל¹²¹ ולא נצלה ונתבשל עדיין כמאכל בן דרוסאי¹²²:

שיא סעיף פו ש"ג.

שיב ראה רמ"א ס"ח.

שיג מ"א שם.

שיד ראה הע"ב (ירוש') ח"ז ע' פח. שבת כהלכה פ"א כביאורים ענין ענין ואילך.

שטו ראה לקמן ס"י שבה ס"מ. וראה הע"ב (ירוש') ח"ז ע' צנציר.

שטז ומותר – מ"א שם. וראה הע"ב שם ע' צא ואילך.

סימן רנד

א סעיף ה.

ב מור וש"ע מ"א.

ג גמ' י"ח, ב. מור ולבש מ"א.

ד ראה רש"י י"ח, ב ר"ח דאי קרה. וראה גם לעיל שם.

ה מ"א סק"א. פירוש שנצלה בקדרה בלא מים ושום משקה אלא מתבשל במהלך הוצא ממנו (לקמן ס"י

תעו ס"ד במסנר).

י בה"ג ח"ל שבת י"ג, ג. הובא בתוס' י"ח, ב ר"ח הא"י וה"א פ"א ס"י לה, ר"ן שם (י, ב) ר"ח נמצא. מור

וש"ע שם. וראה לקמן ח"ל שהיה והמנהג בקצרה: ובצלי הנצלה בשפד.

ז מ"ז סק"א בדעת המור. וראה גם לקמן ס"ב.

ח ר"ף (י, ב) רמ"ש שם, כ"ב ירמיה דלישנא בתרא.

ט תוס' שם. רא"ש שם. ר"ן שם. מור. וראה גם ש"ע שם. י משמעות רש"י שם ר"ח ומורה.

יא רש"י שם ר"ח ברהא.

יב ראה לשון הלכות ס"א. וראה גם לעיל ס"י רנ"ג ס"א.

יג גמ' שם. מור וש"ע שם. וראה גם לעיל ס"י רנ"ג ס"ב.

יד דש"י שם ר"ח ומורה.

טו מ"א סק"ה.

טז ב"י בתחילת הס"י דמ"א ס"א.

יז ב"י שם. מ"א סק"ד.

הלכות שבת נרד

קלא

ב וכל זה ¹¹ כבשר שור ¹² ועז ¹³ או איל גדול ¹⁴ וכיוצא בהם ממינים שבשרם קשה ¹⁵ ואין הרוח מוזק ¹⁶ לו אבל בשר גדי ¹⁷ ועוף ¹⁸ וכיוצא בהם ממינים שבשרם רך והרוח מוזק לה ¹⁹ מותר לצלותו על הגחלים או אצל הגחלים ²⁰ בתוך התנור מבוטח ²¹ אף על פי שאינו מזה כבש ²² בין שהוא חי לגמרי בין שהתחיל לצלות ולא נצלה כמאכל בן דרוסאי ²³ לפי שבדאי לא יגלה פי התנור כדי לחתות בגחלים כיון שהרוח מוזק לבשר ²⁴.

כמה דברים אמורים כשהגדי והעוף הם מנותחים לחתיכות ²⁵ אבל אם הם שלמים אין הרוח מוזק להם ²⁶ והרי דינם כבשר שור ועז וכל זמן שחלל הגוף שלם אף על פי שאין עליו וראשו ורבעיו נקרא שלם לענין זה ²⁷ שהצלעות מגינות עליו מבפנים שלא יזיק לו הרוח ²⁸.

ומכל מקום אם נצלה מבעוד יום משני צדדיו ²⁹ כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו ³⁰ אפילו הוא שלם ואפילו בשר שור ועז ואפילו חוץ לתנור על הגחלים ³¹ או אצל הגחלים ³².

ואף להאוסרים ³³ להשהות קררה בכירה שאינה גרופה וקטומה כל זמן שמצטמק ויפה לו מכל מקום בצלי שמונח על גבי הגחלים ממש (א) מודים הם שמותר לשנעלה

קונטרס אחרון

(א) מודים הם בו ואף ^א שהט"ז ^ב כתב דאף אצל האש שרי הטור, מכל מקום במג"א ^ג משמע שהסכים למה שהעתיק בשם המאור ^ד דדוקא בתנור שבו מיהם והאינא לא שייך זה ולכן לא העתקתי. בשם ^ה כי המעיין בסיום דברי המאור גבי בישרא אגומרי יראה לעינים דמיירי קודם מאכל בן דרוסאי כפי שיטתו ריש פרק כירה! דלא כהרי"ף ^ו, ובאמת שלפי פירושו ^ז בקשיא ליה זיקא, הדיינו שהתנור צר לחתות בו בעוד הצלי בתוכו שלא יקטום הצלי (פירוש שלחן ישבור כמו נקטם ראשו) ויצטרך להוציאו לחוץ וקשיא ליה זיקא עיין שם, אין סברא כלל

- יח** גמ' ז', ב.
- יט** תוס' פ"ג ה"ג. שו"ע ס"א.
- כ** רמב"ם שם. מור ושולע שם.
- כא** רש"י שם ר"ה ברא.
- כב** ראה רמב"ם שם. וראה מ"מ ציונים.
- כג** רש"י שם. מור.
- כד** גמ' שם. מור ושולע שם.
- כה** ספר הירוש' פ"ה רכז. הובא בתורה מיינויות שם אור. ו. שו"ע שם.
- כו** רש"י שם ר"ה גריד.
- כז** מ"ז סק"א ברע"ה המור.
- כח** רש"י שם ר"ה בבשרא. ספר התרומה שם. סמ"ג ל"ח מה (ד, א), (א), (א) [מ"ג] ס"ה רפ"א (ע' רפז).
- כט** הנהרות אשירי פ"א ס"ג. מ. טור. ומ"א ס"א.
- ל** ב"י ריש הס' רמ"א שם.
- לא** מור.

ציונים לקונטרס אחרון

- א לכללות ק"א זה ראה הע"ב (ירוש'י) ח"ו ע' קג ואילך.
- ב ס"ק א.
- ג ס"ק ו.
- ד פ"א (ו, ב).
- ה כלומה בנוסף לכך, וראה הע"ב שם ע' קה"ק.
- ו (ט, ב) ד"ה ולענין שפוסק כמנהיג (והיא הדעה הראשונה שבש"י רנ"ג ס"ח).
- ז שם (טז, א) (והיא הדעה ה"ב שבש"י רנ"ג ס"ט).
- ח של בעל המאור שם (ו, ב).

כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום¹⁰⁰ רבין שהגיע למאכל בן דרוסאי אם יחתה בגחלים יחרוך הבשר¹⁰¹ אבל בצלי שאינו על גבי הגחלים ממש אסור להשהותו שם אלא אם כן נצלה כל כך מבעוד יום עד שהוא מצטמק ורע לו להאוסרים שם להשהות קדרה על גבי כירה כל זמן שמצטמק ויפה לו¹⁰².

וכבר נתבאר שם¹⁰³ שהמנהג בהמתירין להשהות קדרה כל שנתשלח כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום ולפי זה מותר להשהות הצלי שנצלה כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום אף שהוא חוץ לתנור סמוך לגחלים וכל שכן על גבי הגחלים ממש רק שצריך לזהר שימתין להסיר הבשר מעל גבי הגחלים כשבת עד לאחר שכבו הגחלים¹⁰⁴ שלא יכבה כלום בסילוקו הבשר שעליהם¹⁰⁵ שאינו דומה לקדרה שמתורר לסלקה מעל גבי הגחלים בשבת כמ"ש בסו' רנ"ג¹⁰⁶ לפי שאין הקדרה מכבה אותם כלל אבל הבשר מכבה אותם קצת (במהלך הנוטף ממנו) בסילוקו מהם¹⁰⁷:

ג אם עבר והשהה צלי שלא נצלה כמאכל בן דרוסאי במקום שאסור להשהות בין בשוגג בין במזיד אסור¹⁰⁸ בין לו בין לאחרים עד למוצאי שבת בכדי שיעשו¹⁰⁹.

קונטרס אחרון

לחלק בין הגיע למאכל בן דרוסאי ללא הגיע, כמו שבאמת שגם המאור לא חילק ביניהם, ואם כן אפשר לומר כלל שהטור וסיעתו יסברו כפירוש המאור.

והדבר ברור שהטור עומד בשיטת אביו הרא"ש¹¹⁰ שכתב בהדיא ריש פרק כירה בשם הרב רבינו יונה דמתנתין¹¹¹ דאין צולין דאוקמיה¹¹² כמאכל בן דרוסאי אתי שפיר לכולי עלמא, להמתמרים מיירי שיגרף הגחלים ולחנניה אף בלא גריפה ציין שם. ומה שסתם הטור כאן משום דסבירא ליה כהרא"ש דפסק כחנניה כמו שנתבאר בסמ"ג רנ"ג¹¹³.

הליך הרוצה לחוש לדברי הרי"ף וסיעתו אין היתר אלא (כמ"ש הרי"ף¹¹⁴ ומגיד משנה¹¹⁵) על גבי הגחלים ממש, ובעטרת זקנים¹¹⁶ כתב שכן הוא גם דעת הטור, אבל שאר פוסקים העומדים כאן בשיטת הטור דהיינו רש"י¹¹⁷ תוס'¹¹⁸ רד"ה¹¹⁹ ספר התרומה¹²⁰ סמ"ג¹²¹ וסמ"ק¹²² אין מהם ראייה כלל לשיטת הרי"ף שכולם פסקו כחנניה, אבל מהרמב"ן במלחמות¹²³ והרב רבינו יונה¹²⁴ והרא"ש והרי"ף¹²⁵ יש ראייה שכאן לא סבירא להו כפירוש הרמב"ם¹²⁶ ואפילו הכי החמירו לשיטת הרי"ף וסיעתו:

מא ר"ן (ג, ב) ד"ה והאי בשיל, מי"פ פ"ג הט"ז, וראה ק"א סק"א.	מו וחדרי רמז רנא. מ"א שם.
מב ר"ן שם, שו"ע שם.	מז סעף א'.
מג הרב רבנו יונה הובא בתנ"א ¹²⁷ ר"פ כירה, וראה גם ק"א סק"א.	מח שארית יוסף ר"פ כירה, הובא בחדוש אנשי שם על המדרכי שם.
מד סעף ב'.	מט הנהגות אשירי פ"א סי' פ. שו"ע ס"ג.
מה מ"א סק"א.	נ ראה גם לעיל סי' רנב פ"ג תש"ג.

צינונים לקונטרס אחרון

ט ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל רמה.	יח שם (טז, א).
ז יש, טו"ב.	יט סי' רלא ד"ה פסק.
יא בגמ' כ, א.	כ לאוין סה (יג, ג).
יב סעף ח.	כא סי' רפב (ע' רפה).
יג שם (ו, ב) ד"ה והאי בשיל.	כב שם (טז, ב).
יד פ"ג הט"ז.	כג הובא כד"ש רפ"ג.
טו ס"ק א.	כד שם (טז, א) ד"ה ומנא.
טז לו, ב ד"ה ורב שעת.	כה פ"ג הי"ג.
יז שם ד"ה אמר.	

הלכות שבת רנד

קלג

ומכל מקום אם השהה כתנור מכוסה אפילו אינו מוח כמיש מותר בדיעבד אפילו הוא כשר שור ועוק¹⁰ לפי שיש מתירים¹¹ אפילו לכתחלה שאין חוששים שגלה פי התנור כדי לחתת ויש לסמוך על דבריהם בדיעבד¹².

וכן אם השהה כשר (פ) גדי מנותח וכיוצא בו אצל הגחלים לא על הגחלים ממש בין בתוך התנור אפילו מגולה בין הויז לתנור¹³ יש להתיר בדיעבד לפי שיש מתירים¹⁴ אפילו לכתחלה שאין חוששים שיחתה בגחלים דכיון שהבשר הוא רך אם יחתה בגחלים ישתדך הבשר שאין צריך אלא המימות האש בלבד אבל על גבי הגחלים ממש אפילו יש כשר גדי אסור לדברי הכל¹⁵ אפילו בדיעבד אם לא נצלה כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום דכיון שהגניחו על גבי הגחלים ממש אינו חושש אלא שיצלה מהרה אע"פ שיתחדך ושמא יחתה אבל כשנצלה כמאכל בן דרוסאי מאחר שראוי לאכילה קצת למה יחתה להפסידו¹⁶ ולפיכך מותר אפילו להאוסרים לכתחלה אף בקדרה¹⁷:

ך פירות הנאכלים חיינ כגון תפוחים וכיוצא בהם מותר לצלותם סמוך לחשכה אע"פ שאין שהות שיצלו מבעוד יום¹⁸ ומותר להשהותם אפילו שלא על גבי הגחלים

קונטרס אחרון

(ב) גדי מנותח כו"ל המג"א¹⁹ אפשר דכלל זה במה שכתב וכן כל כיוצא בוה, ועוד דאחי במכל שכן, שהמתירין בתנור מכוסה לא נזכרו כלל בש"ע, שדחאום בעלי הש"ע מהלכה, משום דהרי"ף²⁰ והרמב"ם²¹ ותוס'²² והרא"ש²³ ור"ן²⁴ וטור פליגי עליהו, ומהר"ם²⁵ כתב דלעולם לא פסקו הרי"ף לבר היכא דהתוס' פליגי עליה, והכא גם התוס' מסכימים הכי, ואפילו הכי בדיעבד סמכינן עליהו, כל שכן דעת הרמב"ם דפסק כמותו בש"ע. ואף רמ"א לא סיים אתר המחמירים כדרכו בכל המקומות שמכריע נגד הרמב"ם²⁶, אבל כאן סיים והכי נהוג, והיינו לכתחלה כמשמעות לשון מנהג, אבל בדיעבד אין לנו הכרעה, וממילא הלך אחר המיקל בדברי סופרים²⁷. והב"ח²⁸ משום שהש"ע אינו ספוק²⁹ בעיניו מלהלוק עליו ולסתור פסקיו כדרכו³⁰ לכן לא היקל בוה, דהרמב"ם יחידאה הוא. אבל אגן הנמשכים אחר הש"ע בכל מקום שאין רמ"א חולק עליו בפירושו³¹, פשיטא שיש להקל כאן בדיעבד. וגדולה מזו כתב רמ"א סימן רנ"ז ס"א בהגה"ה עיין שם³²:

נה רמב"ם שם. שורע ס"א.

נו ראה רמב"ם שם ה"ז. ב"י שם. מ"ו סק"א.

נז שלע ס"ב. מ"ז שם.

נח מ"א סק"ו.

נט רשב"ם הנבא בחוסי' מנה, א ד"ה דיוסי' רא"ש פ"ד

ס. ב. טור סוס"ו רנו. שלע ס"א.

נא ב"ח מר"ה אע"פ. מ"א סק"א.

נב רב אשי י. ב לישנא כתר, שפסקו כמותו טור

התוס' ס"ו רב. ר"ן שם (ו, ב) מר"ה נמצא, בשם

הרי"ה שם ר"ה נמצא. סמ"ג ל"ת סה (יד, א). סמ"ק ס"ו

רמא (ע' רפז).

נג ב"ח שם. מ"א שם.

נד ראה ב"י מר"ה אע"פ ברעת הרמב"ם פ"ג הי"ג.

צינים לקונטרס אחרון

וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל ר"ח.
לד ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל רצד.
לה ראה רמב"ם ה"ל ממרים פ"א ה"ה. וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל קג.
לו ד"ה ומ"ש אבל בעלי.
לז אוצ"ל: ספון.
לח ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל ס"ג.
לט ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל רצו.
מ וכן כתב רבנו לקמן שם טוף ס"א.

כו לכללות קו"א זה ראה העי"ב (ירות"ו) ח"ו ע' ק"ו ואילך.

כז סק"א.

כח פ"א (ו, ב).

כט פ"ג הי"ג.

ל י"ח, ב ד"ה החס.

לא פ"א ס"ו לה.

לב שם (ו, ב) ד"ה נמצא.

לג הובא במדריכ' כתובות רמז קע, וראה גם סמ"ע ח"ר"י ס"ו בה סק"יט. לקמן ס"ו שני קו"א סק"א.

ממש לפי מנהגנו שנתבאר⁹⁰ שכל שנצלה כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו ופירות שנאכלים היין אינן גרועים מצלי שנצלה כמאכל בן דרוסאי⁹¹.

ומכל מקום בשבת עצמה אסור להניחם בכל מקום שיוכלו להתחמם עד שהיה סולדת בו⁹² ואפילו לסמכם אצל התנור קודם שיוסק התנור אסור⁹³ אלא אם כן נצלו כל צרכן מבעוד יום כמ"ש בסו"ר רנ"ג⁹⁴ אפילו אם הטמנים מבעוד יום אצל קדרה חמה המכוסה בכגרים או בשאר דבר שאינו מוסיף הבל ובשבת נפל הכיסוי אסור להחזירו עליהם אם עדיין לא נתבשלו כל צרכן⁹⁵ והיה סולדת שם⁹⁶ וכן אסור להוסיף עוד בגד אחר בשבת⁹⁷ מפני שממחר לגמור כישולם בשבת⁹⁸:

הן אבל פירות שאין נאכלים כשהם חיים ואפילו בצל⁹⁹ שלפעמים אוכלים אותו חי מכל מקום אין טוב לאכול חי כמו תפוחים¹⁰⁰ וכיוצא בהם והוא היין כל דבר שאין טוב לאכול חי¹⁰¹ אסור לצלותו סמוך לחשכה אלא אם כן יש שהות כיום שיצלה כמאכל בן דרוסאי¹⁰² אבל אם לא נצלה כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום אסור להשהותו בכל מקום שאסור להשהותו כשר שור ועו שלא נצלה כמאכל בן דרוסאי:

ן אסור ליתן סמוך לחשכה פת לתנור¹⁰³ שהיה בימיהם אע"פ שהוא גרוף וקטום¹⁰⁴ או לתנור שלנו שאינו גרוף וקטום¹⁰⁵ ולא חררה על גבי גחלים אלא אם כן יש שהות כיום כדי שיקרמו פני הפת¹⁰⁶ המדובקים בתנור ופניה של צד הלל התנור¹⁰⁷ וכן בחררה שאז אין לחוש שמא יתהר שלא יפסיד הפת¹⁰⁸ ועיסה הממולאה בבשר או בדיגים (או בנגינה) צריך שיקרמו פניה מלמעלה ומלמטה ויתבשל המילוי שבתוכה כמאכל בן דרוסאי¹⁰⁹ וכל פת שנאפית כל כך עד שאם פורסה אין חומים נמשכים הימנה בידוע שקרמו פניה כראוי¹¹⁰ עיין ס' תס"א¹¹¹.

ויש אומרים¹¹² שאיזה צד הפת שקרם תחלה די בכך ויש לסמוך על דבריהם בדיעבד שאם עבר ונתן פת לתנור סמוך לחשכה ולא קרמו אלא פניה המדובקים בתנור שצנן הסתם אותו העזר קרם תחלה¹¹³ וכן פני החררה שלצד הגחלים¹¹⁴ מותר לו לאכלה בשבת¹¹⁵.

ס לעיל ס"ב.

סא תוס' שם. רא"ש שם. מור שם. מ"א סק"ג. וראה גם לקמן הל' שהיה להצטנן בקצרה ר"ה ופירות, ויש הוסיף: וכן מני משקין.

סב ראה גם לקמן ס' שיה סכ"ד.

סג מ"א סק"ד.

סד ס"ח (לענין החררה). וראה גם סכ"ג (לענין מביכה).

סה תוס' שם. רא"ש שם. מור וש"ע שם.

סו ראה לקמן ס' רנז סוף ס"ח. ס' שיה ס"ד. וראה תהלה לדור סק"ד.

סז תוס' שם. רא"ש שם. מור וש"ע שם.

סח ש"ע שם. וראה גם לקמן ס' שיה שם. אבל לשון הרא"ש והמור "לנרים". וראה לשון רבנו לקמן ס' רנז שם. ס' רנז ס"ח.

סט משהו [נס], ב. מור וש"ע ס"ב.

ע תוס' מה, א ד"ה החיתים. רא"ש פ"ד ס' ב. ב"י מוס"י רנז ד"ה רשבים.

עא מ"א סק"ג.

עב גמ' ב. א. מור וש"ע שם.

עג משהו [נס], ב. מור וש"ע ס"ה.

עד ממשנתנו גמ' דז ע"ב וש"י ד"ה הא קרמו.

עח משמעות מ"א סק"ג.

עו משנה שם יט, ב. מור וש"ע שם.

עז ספר התרומה ס' רבד וסמ"ג ל"ח סה (ד, א) בת"ק במשנה שם. רמ"א ס"ה. מ"א סק"ג. מ"ז סוף סק"ב.

וראה גם לעיל ס' קסו סוף ס"ב (לצאת לכתלה די שניהם).

עח רמב"ם פ"ג הל"ח. ומה שאין תחשבים להמננה בחררה ע"ג גחלים, לדעה הא' דלעיל ס' רנז ס"ז שקדרה הנוגעת בגחלים חשיב להמננה, נתבאר במהר"ב לסי' רנז (ר"ה והנה להרשב"א, ואיך) בכמה אופנים.

עט ספר התרומה שם. סמ"ג שם. סמ"ק ס' רפא (ע' רפז). דגהות מיישנות פ"ג אות כ. רמ"א שם.

פ הגהות מיישנות שם מוס' מנחות עה, ב ד"ה פורסה. רמ"א שם.

פא סוף פ"ג.

פב רמב"ם שם פ"ג הל"ח. מור וש"ע שם. מ"ז סוף סק"ב ומ"א סק"ג בהדעתם.

פג מ"ז שם. מ"א שם. וראה גם לעיל ס' קסו סוף ס"ב (שהעיקר בכפסא וז).

פד מ"א שם.

פה ראה גם לעיל ס"ג. ס' רנז סכ"ד.

הלכות שבת רנד

קלה

אבל אם לא קרמו פניה כלל אסורה בין לו בין לאחרים עד למוצאי שבת ככרי שיעשו¹⁹ אפילו נתנה סמוך לחשכה ממש²⁰ בענין שכיוצא בזה גבי בשר שבקדירה היה מותר אפילו לכתחלה כיון שהוא חי לגמרי סמוך לחשכה²¹ מכל מקום בפת וכל כיוצא בזה כגון עגבה ומיני בצק שאופין בקדירה²² אין זה מועיל כלום לפי שהן אינן צריכים שהות גדול לאפיייתו²³ כמו שצריך לבישול בשר ויכולין הן להגמר שיהיו ראוין לסעודת הלילה ויש לחוש שמא יתהה בגחלים לגמור אפיייתן לצורך סעודת הלילה:

ז כמה דברים אמורים שנתנה במויד²⁴ אבל אם היה שוגג מותר לו לדרות ממנה כרי מוזק שלש סעודות של שבת²⁵ אם אין לו פת אחרת לשבת²⁶ ויכול לומר לאחרים²⁷ שאין להם פת לשבת²⁸ באו ורדו לכם מוזן ג' סעודות וכשהוא רודה לא יודה במרדה אלא בסכין²⁹ וכיוצא בו שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול³⁰ ואם אי אפשר לו לדרות בשינוי יכול לדרות במרדה כדרכו³¹:

ח ולמה לא קנסו על השוגג כמו שקנסו על המושהה תבשיל בשוגג³² אע"פ שאין לו תבשיל אחר לפי שאין חיוב כל כך לאכול תבשיל בשבת³³ אבל בלא פת אי אפשר לקיים מצות ג' סעודות בשבת³⁴ כמו שיתבאר בס"ר ע"ד³⁵ ומכל מקום אם אין לו מה לאכול כלל בשבת כי אם אותו התבשיל בלבד שהשהה בשוגג מותר לו לאכול מפני כבוד השבת שאסור להתענות בו³⁶ כמו שיתבאר בס"ר רפ"ח³⁷ ואם יש לו החיבת פת גדולה מספקת שלש סעודות אסור לו לאכול בשבת מפת זו שנאפית באיסור כדי לברך על לחם משנה שלמים כיון שעיקר מצות שלש סעודות בשבת יכול לקיים בלא פת ז'³⁸:

ט לא הצריכו לדרות בשינוי אלא כשנאפית באיסור אבל אם נאפית בחיתר כגון שקרמו פניה מבעוד יום³⁹ או כתנור שלנו הגרוף וקטום או שפי התנור מכוסה ומזה במוט⁴⁰ שיהיו אין לחוש לחיתוי כמו שנתבאר למעלה⁴¹ מותר לדרות במרדה כדרכו כיון שהוא צורך שבת⁴² שאין לו פת אחרת⁴³ אבל אם יש לו פת אחרת אסור לדרות אפילו בשינוי⁴⁴ שרדיית הפת היא אסורה מדברי סופרים⁴⁵ ולא התירוה אלא לצורך שבת⁴⁶.

19 ודב"ח שם. מור וש"ע שם. וראה גם לעיל ס"ג. סי' רנ"ב ס"ב.
 20 רנ"א סקט"ו.
 21 כדלעיל סי' רנ"ח.
 22 מ"א שם. וכדלעיל סי' רנ"ג ס"ה (ביקח חו). וראה לקמן סי' רנ"א. וראה בהל' שהיה והמננה כקצרה: בין מבושלים בין נאפים.
 23 אג"ל: לאפיייתן.
 24 רמב"ם פ"ג ה"ה. מור וש"ע ס"ה.
 25 בביתא ק"ו, ב. מור וש"ע שם.
 26 ד"ן (מג, ב) ה"ה תנו רבנן שבת. ש"ע שם.
 27 דברייתא שם. מור וש"ע שם.
 28 ר"ן שם ש"ע שם.
 29 ברייתא שם. מור וש"ע שם.
 30 ש"ע שם ר"ה מרדה. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
 31 ראה לקמן ס"ב ובהסמכן שם.
 32 ד"ן (ב, רע"א). ש"ע שם.
 33 ב"י ר"ה ומ"ש ואם בשוגג מ"א סק"ו.
 34 וראה לעיל סי' רמא ק"א סק"א.
 35 ר"ה וד"א סק"ו.
 36 ר"ה וד"א סק"ו.
 37 ר"ה וד"א סק"ו.
 38 ר"ה וד"א סק"ו.
 39 ר"ה וד"א סק"ו.
 40 ר"ה וד"א סק"ו.
 41 ר"ה וד"א סק"ו.
 42 ר"ה וד"א סק"ו.
 43 ר"ה וד"א סק"ו.
 44 ר"ה וד"א סק"ו.
 45 ר"ה וד"א סק"ו.
 46 ר"ה וד"א סק"ו.

במה דברים אמורים בתנורים שבימיהם שהיה כעין קדירה והיו מרביקים פת לדופני התנור^{קטז} ושיך בהם רדייה^{קטו} אבל בתנורים שלנו שהפת מונחת על שולי התנור לא שיך בהם כלל רדייה ומותר להוציא מהתנור^{קטז} כל הפת שנאפית בהתיר^{קטז} אע"פ שיש לו פת אחרת^{קטז} ומכל מקום לא יוציא ברחת שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אלא יתחוב בה סכין וכיוצא בו^{קטז} או יוציאה במקל^{קטז}:

י' במה דברים אמורים כשרעתו לאכול בשבת מהפת שמוציא אע"פ שאינו צריך לה שיש לו אחרת אבל אם אין דעתו לאכול ממנה אסור להוציאה^{קכ} אפילו ע"י שינוי שאסור להכין משבת לחול אפילו כענין שאין בו שום סרך מלאכה אלא מגמול בעלמא כגון להביא יין מהמרתף לבית בשבת לצורך הברלה במוצאי שבת^{קכ} וכל כיוצא בזה ובמנו שיתבאר בס"י תק"ג^{קכ} לענין יו"ט עיין שם:

יא' אפילו אם אין דעתו לאכול מהפת בשבת אסור ליתנה לתנור שלנו שאינו גרוף וקטום סמוך לחשכה כל כך שאין שהות שיקרמו פניה מבעוד יום אע"פ שהוא אופה אותה לצורך מוצאי שבת ובכל השבת כולה יכולה להאפות בלא חיתוי מכל מקום חוששים שמא ימלך אח"כ לאכלה בשבת שהרי מותר לו להוציאה מתנור שלנו שאין בו רדייה וכיון שהיה דעתו עליה לאכלה שמא ישכח והתהה בהחלים לגמור אפיתיה^{קכ} שממקום זה אסור להשהות חבשיל לצורך סעודת שחרית^{קכ} בכל מקום שאסור להשהותו לצורך סעודת הלילה משום גזרת שמא יתהה כמו שנתבאר בס"י רנ"ג^{קכ} אע"פ שעוד סעודת שחרית יוכל להתבשל בלא חיתוי:

יב' מי שנתן פת לתנור בשבת עצמה^{קכ} בין בשוגג^{קכ} בין במוד^{קכ} ונמלך לדרותה^{קכ} מהתנור קודם שתיאפה מותר לו לדרותה אע"פ שאין בה צורך שבת שהרי אינה ראיה לאכילה^{קכ} ואפילו בתנורים שלהם ששיך בהם רדייה שהתירו לו הכמנים אסור של דבריהם כדי שלא יבא לידי איסור סקילה^{קכ} או לידי איסור הטאת^{קכ} ומכל מקום אם אפשר לו לדרות ע"י שינוי ישנה^{קכ}.

אבל לאדם אחר לא התירו לדרות^{קכ} אפילו ע"י שינוי כדי שלא יבא חבירו לידי חיוב הטאת או סקילה שאין אמורים לאדם כדי שיוכה חבירו^{קכ} כיון שחבירו פשע במה שנתן הפת לתנור^{קכ} עיין סוף סי' ש"ן^[קכ]:

קכט גנ' שם. מור וש"ע. מ"ג שם בדעת הרמב"ם. וראה מ"א שם סקכ"א. כללי הפוסקים וההוראה

כלל ע' בהערה. קל חיינו כשעשה במוד; או נזכר כשעשה בשוגג. ראה גנ' שם. וי"ח לקמן סי' שו סכ"ג: ונזכר קודם

שתיאפה.

קל ר"ף (א, סע"ב).

קלב גנ' שם. מור וש"ע שם.

קלג תוס' שם ר"ה ואלא. וראה לשון הרמב"ם שם. וראה לקמן שם: לדי איסור המור ממנו ... לידי

איסור המור של אפית הפת בשבת.

קלד ר"ן ר"ה אמר. מ"א סקכ"א. מנ"מ פ"ה סוף ה"ט.

קלה ר"ב א"י שם. רבנו ירוחם נ"ב ח"ג סג. ד. ב"ח ר"ה ואם נתנו מ"א סקכ"א.

קלו רב אשי שם. רבנו ירוחם שם. ב"ח שם. מ"א שם.

קלז תוס' שם ר"ה וכן בתרוין הב' מ"א שם.

קלח סכ"ג. ושם: וע"י פשעתו בא לו האנס אח"כ כגון שהדביק פת בתנור בשבת ונזכר קודם שתיאפה.

קיד גנ' א ורש"י שם ר"ה דבני תנור. וראה גם לעיל סי' קסו סי"ב. לקמן סי' תקו ס"ג.

קטו ראה לבוש סי'.

קטז רבנו ירוחם נ"ב ח"ג (פ, ד). ש"ע סי'.

קטז מ"א סקכ"ג.

קטז ב"י ר"ה ונ"ש רבנו ואם נתן בדעת רבנו ירוחם. ש"ע שם.

קטז רבנו ירוחם שם. ש"ע שם.

קכ רבנו ירוחם שם.

קכא מ"א סקכ"ג. וראה תהלה לידר סקכ"ג.

קכב מ"א שם ע"פ מהנה"ם (לרב אייזיק טירנא) הל' פסח ע"ג נ"ג. וראה גם מנ"א סי' תריס סק"ג.

קכג סע"ג. וראה גם לקמן סי' ש"ב סי' וש"ג.

קכד ת"א סקכ"ג.

קכה ראה שבת מהלכה פ"ה הערה מו.

קכו סע"א א וש"ע.

קכז רב ביבי ד. א. מור וש"ע סי'.

קכח רמב"ם פ"ח ה"ה. שממעות מור וש"ע שם.

הלכות שבת רנד

קלו

יג לא ימלא אדם קררה עססיות ותורמסין^{קטז} או שאר כל מיני קטניות^{קטז} ויניח על גבי בירה או להוך התנור שלנו שאינו מוח במיט^{קטז} אם אינן גרופים וקטומים^{קטז} אלא א"כ יש שהות כיום שיתבשלו כמאכל בן דרוסאי לפי מנהגנו^{קטז} אבל אם אין שהות כיום כ"כ אסור להניחה שם אפילו סמוך להשכה ממש בענין שביוצא בזה בבשר מותר להשתרותו שם כיון שהוא חי לגמרי סמוך להשכה ולא יוכל להגמר עוד לסעודה הלילה^{קטז} אבל כל מיני קטניות הם ממהרים להתבשל ויכולין להגמר לסעודה הלילה^{קטז} וכן הדין בכל מיני ירקות^{קטז}.

ואם עבר והניחה שם בין בשוגג^{קטז} בין במזיד ולא נתבשלו כמאכל בן דרוסאי^{קטז} מבעוד יום אסורים עד למוצאי שבת בכדי שיעשו^{קטז}:

יד וכן הדין בנותן מים בקדרה לחממם^{קטז} לתנור שלנו שאינו גרוף וקטום^{קטז} (א) (לצורך שתיה^{קטז} או אפילו) לצורך הדחת כלים^{קטז} בשבת^{קטז} שצריך שיניח שם הקדרה

קונטרס אחרון

(ג) לצורך שתיה^{קטז} מה^{קטז} שכתב המג"א^{קטז} דהכא מיירי^{קטז} צ"ע היכא מיירי, שהרי כל הפוסקים לבר הרמב"ם^{קטז} פירשו הכא כפרשי^{קטז} דוק ותשכת^{קטז}, והרמב"ם לא סבירא ליה כרשב"ם^{קטז} בפירות חזין^{קטז}, וכמ"ש (הב"י סוף סי' רנ"ז) והמג"א ס"ק י"ב דהרב ב"י בסעף ד מיירי אליבא דהרמב"ם^{קטז} בסמוך לגחלים^{קטז} אבל הכא הקדירה מפסקת^{קטז}.

ובגוף הדין משמע בהדיא במרכיזי ריש פרק כירה^{קטז} דמים לא דמי לפירות אלא לביצה. ואין סברא כלל לדחוק ולומר דמיירי^{קטז} בהדחה, דהוה ליה לפרש, ומסתמא מיירי דומיא דביצה, וגם בגמרא דף ל"ז ע"ב דאמר רב ששת דסבירא ליה כחנניה דמשהוין חמין שלא הוחמו כל צרכן

- קלט** ברייתא יח, ב. פור וש"ע ס"ח. והם מיני קטניות.
- קמ** רבנו ירחם ג"כ ח"ג ס"א, א. מ"א ס"ק (א) (ב) וסופי דון סק"מ. וראה גם לקמן סי' רנז ס"א וכן בה"ל שהיה והמנהג בקצרה ד"ה אבל (במיני קטניות). וראה בהד"ש סי' ע"א סק"י.
- קמא** מ"א סק"ד.
- קמב** מ"מ פ"ג ה"ב ב"י סוף הסי'. וד"א ס"ח.
- קמג** כדלעיל סי' רנז ס"ט.
- קמד** כדלעיל שם ס"ח.
- קמה** ודב"ט שם. ש"ע שם. וראה שבת כהלכה פ"ח הערה ע"ב.
- קמו** ב"י סי' רנז ד"ה וי"ש ואם נתן, ממשמעות הנ"ב והפוסקים. מ"א שם סק"ד. וראה גם לעיל שם סוף ס"ח. ודו"ק בריקת שאן מוב לאכלו חי כגון בעל וכי"ב, כדלעיל ס"ה. אבל ירקות המאכלים חזין – ראה לעיל

ציונים לקונטרס אחרון

- מז ראה הע"ב (ירוח"ו) ח"ו ע' קכ"א"ב.
- מח הובא בתוס' מח, א ד"ה דחיתים. וכ"ה לעיל ס"ד.
- מט שרינס כחבשיל שנחבשל כמאכל בן דרוסאי ג ד"ה רשב"ס.
- נא ה"ב (ובל זמן שמצטמק הוא יפה לו אין משוין אותו), ה"ג (שאם יחתה בגחלים יתחרך הפשר). נב ואין חשש שמא יחתה, לכן מותר בפירות חיים, נג ויש חשש שמא יחתה. נד ס"י ש. נה המדרכי.
- מא ראה בדי השלחן סי' ע"א ס"ק י"א.
- מב לכללות קרי"א זה ראה הע"ב (ירוח"ו) ח"ו ע' קכ ואילך.
- מג סק"כו בתירון הב'.
- מד דק"א בעי ליה להרחיח, אבל לצורך שתיה מותר להשתרותו משום שרינס בפירות חיים.
- מה פ"ג ה"ב, שהקטניות והמים ממהרים להתבשל, וכ"ה בפנים ס"ג וס"ד.
- מו יח, ב ד"ה עססיות, שמיני קטניות צריכין בישול זמן רב יותר, וממילא כן יפרשו גם גבי מים אף לשתיה, וראה שם בטור ולבוש סוף הסי'.

מבעוד יום כל כך שיהא שהות ביום שיוכלו להתחמם חצי החימום קנה לכתחלה קט לפי מנתנו קט או שיחמו כל צרכם להאוסרים קט להשהות שם תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי או אפילו כל צרכו עד שיהיה מצטמק ורע לו והמים המין ג"כ מצטמקין ורע להן קט.

אבל לא יניחה שם סמוך לחשבה ממש קט שהמים ג"כ הם ממהרים להתחמם קט ואף שהמים ראוים לשתיה גם כשהם צוננים קט מכל מקום אינם טובים כל כך כפירות הנאכלים חיים קט שנתבאר למעלה קט ואם עבר והניח שם בין בשוגג קט בין במויד ולא נתחממו שליש חימומם קט מבעוד יום אסורים עד למוצאי שבת בכרי שיעשו קט:

מן אסור ליתן מים סמוך לחשבה לתוך קדרה הקבועה בתוך תנור בית החורף קט אבל אם כן יש שהות שיוכלו להתחמם חצי חימומם מבעוד יום קט שאף שכוונתו שלא תבקע הקדרה מכל מקום כיון שהפץ ג"כ במים הללו שיתחממו כרי להרית בהם כלים שבבת כמו שדרך הוא להרית בהם יש לחוש שמא יתהה בגחלים קט (ואע"פ שמוותר לסמוך אצל תנור שאינו גרף וקטום כמו שנתבאר בס"י רנ"ג קט מכל מקום כיון שקדרה זו בולטת על הגחלים שבתנור הרי זה כמשהה על גבי הגחלים ממש קט).

ואם עבר ונתן אפילו בשוגג ולא נתחממו שליש חימומם קט מבעוד יום אסור אפילו

קונטרס אחרון

ומשמע בהדיא דלא הוחמו כלל לא. גם כן דוחק גדול לומר דמיירי בהדתת כלים, דאמורא הוה ליה לפרש¹, ומסתמא מיירי דומיא דתבשיל.

ובר מן כל דין מצינו מפורש במשנתנו² מעשה שעשו אנשי טבריא כו' שאסרו בשתיה, ומשמע אף אם הוחמו (ואף אם הוחמו בשביל רחיצה אין לאסור בשתיה לפי סברא זו³) בשביל שתיה ולא משום הטמנה כמפורש שם בגמרא⁴, ורשב"ם⁵ עצמו שהמציא היתר הפירות מתיר גם בהטמנה⁶ וכן דעת המרדכי ריש פרק יורה, מכלל דסבירא להו לחלק בין פירות למים:

קנה ראה כרה"ש סי' שיה סוף מקי"ו. שבת כהלכה פ"ה בבאורים אות יד.	קסה בי" שם ממשמעות הבריתא. למוש סוף הסי'.
קנו כהלעיל סי' רנ"ג ס"ג.	קסו כהלעיל סי' רנ"ג ס"ג.
קנו לעיל שם סוף ס"ה.	קסז ברייתא שם, מור תשי"ע שם, וראה מ"מ וציונים.
קנה לעיל שם ס"ה.	קסה ח"א סקכ"ו, ובסוסי"י רנ"ג סוף הל' שהיהיה והמטין בקצרה.
קנט רבי יהודה בבריתא זח ע"א. רמב"ן בטחלמות ה' שם פ"ג, א. תוס' ר"ל"ט ש"ת פ"ג מ"ד ר"ה אנטיכו (כאן משמע ממצטמק ורע על המים, אבל ראה לעיל שם ס"ה).	קסט כהלעיל סי"ד.
קס ברייתא שם ה', ב. רמב"ם פ"ג ה"כ. שו"ע ס"ה. ראה מ"מ וציונים.	קע ע"מ סקי"ו. וראה גם לעיל סי' רנ"ג ס"ט במומר. ושם הוסיף "ואפילו אם אין לו הפץ כלל במים שיתחממו אסור ליתן דמים כעצמו אפילו קודם שהוסק התנור". וראה סוף המעקף כאן לענין דיבער.
קסא ונמ"ם שם. כ"י סוף הסי'.	קעא סעף כ.
קסב ראה ברי השלחן סי' ע"א ס"ק א.	קעב ראה גם לעיל סי' רנ"ג ק"א סקי"א. וראה לקמן הל' שהיהיה והמטין בקצרה ר"ה וליחן.
קסג ח"א סקי"ו.	קעג ראה גם לעיל סי"ד.
קסד סעף ד.	

ציונים לקונטרס אחרון

נו ראה גם לקמן סי' רסו ק"א סוף סקי"א. וראה
כללי תפוסקים וההוראה כלל כה.
נו לחן, סו"ע"ב, לקמן סי' שכו ס"א.
נח של המ"א.

נט ראה שם לט, סו"ע"א לרב יוסף וראה גם תוס'
לח, ב ד"ה מעשה בפרוש הא.
ס ראה שם בתוס'. וראה לעיל סוף ס"ד.

להריח בהם כלים עד למוצאי שבת בכרי שיעשו^ט (ומכל מקום אם נתנם שם קודם שהוסק התנור אפשר שיש לחלק אם היה שוגג^{קט}):

רנה הכנת האש קודם הכנסת שבת וכו' ד' סעיפים:

א אסור לעשות מדורה מעצים סמוך לחשכה אלא אם כן מצית בהם האור כל כך^א עד שתהא השלהבת עולה מאליה^ב בלי סיוע עצים אחרים^ג גזרה שמא יחתה בה בשבת וינרד העצים כדי שתעלה השלהבת^ד ואם הוא עין יחידי צריך שיאחז האור מבעוד יום ברוב הקיפו וברוב עביו^ה דהיינו שיכנס האור בעובי העץ עד רובו ומכחין יקופנו ג"כ עד רוב הקיפו^ו שאז ידלק מאליו בשבת ולא יצטרך כלל להנירו:

ב עצים שלא הודלקו מבעוד יום כשיעור שנתבאר^א אע"פ שהודלקו אח"כ מאליהם בשבת^ב בענין ששוב אין לחוש שמא יחתה בהם^ג אע"פ אסור להנות מהם בשבת כיון שהודלקו מבעוד יום כאיסור^ד אבל אם הודלקו מבעוד יום^ה כשיעור שנתבאר יכול להתחמם כנגדם ולהשתמש לאורן בין שהם על גבי קרקע בין שהם על גבי מעורה ואפילו מדברים שאסור לעשות מהם פתילה לגר^ו מפני שהאור מסכסכת בהם ואינה נאחזת בהם יפה כמו שיתבאר בס' רס"ד^ז מותר לעשות מהם מדורה בכל מקום^ח לפי שבמדורה שהיא היסק גדול מבעיר האחד את הבריו^ט:

ג יש אומרים^א שבפחמן אפילו לא אחז בהם האור אלא כל שהוא מבעוד יום הרי זה מותר לפי שהם דולקים והולכים מאליהם^ב ויש הולקין על זה^ג וברברי סופרים הלך אחר המיקל^ד:

ד מדורה של זפת ושל גפרית ושל קש וגבבא^א אפילו לא אחז בהן האור אלא כל שהוא הרי זה מותר שהם דולקים והולכים^ב מאליהם וכן מדורה (א) של קנים ושל

קונטרס אחרון

(א) של קנים בו כנ"א דעת הר"מ^ב ורמב"ם^ג ור"ן^ד ומגיד משנה^ה, והמה הרבים נגד

<p>ט עולת שבת שם. י ראה אליה רבה סק"א. וראה עולת שבת שם. פמ"ג יא א"א סק"ג. יא מ"א סק"ג. יב בריתא שם כא, רע"א. מור וש"ע שם. יג סעף א וש"ג. יד בריתא שם. רמב"ם שם. טו רש"י שם ד"ה אבל. טז רבי יהודה במשנה כ, רע"א. סוד. רבנו ירוחם נ"ב ח"ג (פח, א). ש"ע ס"ב. יז רש"י שם ד"ה ר' יהודה. מור וש"ע שם. יח משמעות הרמב"ם שם ד"ה ואילך. מ"ט שם ה"כ ובי"ה ומו"ש ובפחמן ברעת הרמב"ם. יט ראה רמב"ם הל' מפרים פ"א הל' ה"ה. כ בריתא כ, רע"ב. מור וש"ע ס"ג. כא ש"ע שם. וראה לשון הרמב"ם סוף ומו"ר.</p>	<p>קעד משמעות מ"א סק"ז ומוס"י רנב. וראה גם לקמן שם. וראה מ"ט וצנינים. קעה ראה לעיל ס"י רנב ק"א. שם. תהלה ליהר סק"ב וס"י רנב סק"ט. הע"ב (ירוש' ח"ו ע' צו).</p> <p>סימן רנה א תשנה כ, רע"א. מור וש"ע ס"א. ב רבי חייא בבריתא שם. מור וש"ע שם. ג שמואל בנב"י שם. ש"ע שם. ד רמב"ם פ"ג ד"ה. ש"ע שם. ה רב פפא שם. מור וש"ע שם. ו רש"י שם ד"ה רוב עבוי ד"ה רוב הוקפו. לבוש ס"א. מ"ז סק"א. מ"א סק"א. ז הרמב"ם פ"ג ד"ה. ש"ע ס"א. ח משמעות מ"ט שם. וראי סק"ב. וראה גם לקמן עולת שבת סק"א.</p>
---	--

צינונים לקונטרס אחרון

- א לכללות קרי"א זה ראה הע"ב (ירוש') ח"ו ע'
 ד שם ד"ה גמ' מא.
 ה שם.
 ב סוף פ"א (ח, ב).